

Platon Kratil

Prema oksfordskom izdanju
s grčkog preveo
Dinko Štambak

Predgovor
Vladimir Fillpović

b **HERMOGEN:** Tako to i meni izgleda.

SOKRAT: Ako pokušamo nešto paliti, nije li istina da nećemo paliti prema bilo kakvu sudu, nego prema ispravnom? A ne kaže li nam ovaj da svaka stvar mora biti paljena i žežena onime što odgovara njenoj prirodi?

HERMOGEN: Tako je.

SOKRAT: Ne vrijedi li to i za ostalo?

HERMOGEN: Da, da.

SOKRAT: Zar govoriti nije također neko djelovanje?

HERMOGEN: Da.

c **SOKRAT:** Da li će se onaj koji govori ispravno izraziti ako govori kako mu se sviđa? Ili ako bude govorio kako to prirodno pristaje stvarima da se izražavaju i da budu izražene riječju? Zar ne da će tako nešto napraviti i uspjeti govoriti? Ali ako tako ne postupi, neće li se prevariti, a izvesti neće ništa?

HERMOGEN: Izgleda mi kako ti kažeš.

SOKRAT: Imenovati stvari, nije li to dio govora? Naime, kad imenujemo, izgovaramo, mislim, riječi.

HERMOGEN: Svakako.

SOKRAT: Zar imenovanje nije određeno djelovanje, ako je govorenje bilo djelovanje koje se odnosi na stvari?

HERMOGEN: Da.

d **SOKRAT:** A djelovanja, tako nam se učinilo, nisu nešto što ovisi o nama, nego imaju neku svoju vlastitu prirodu?

HERMOGEN: Tako je.

SOKRAT: Treba, dakle, imenovati stvari načinom i sredstvima koja one imaju po prirodi da imenuju i budu imenovane, a ne kako se to nama prohtjedne, želimo li biti suglasni sa prije rečenim. Tako bismo nešto napravili i imenovali ih, drukčije ne?

HERMOGEN: Izgleda mi tako.

SOKRAT: A ono, rekosmo, što siječemo, morali smo sjeći nečim?

HERMOGEN: Da.

e **SOKRAT:** A što je trebalo tkati, tkalo se nečim? A što je trebalo svrdlati, nečim se svrdlalo?

HERMOGEN: Sasvim tako.

SOKRAT: A ono što je trebalo imenovati, morali smo imenovati nečim?

388 **HERMOGEN:** Tako je.

SOKRAT: A čime se svrdlalo?

HERMOGEN: Svrdlom.

SOKRAT: Čime se tkalo?

HERMOGEN: Tkalačkim čunkom.

SOKRAT: A čime se imenovalo?

HERMOGEN: Imenom.

SOKRAT: Dobro veliš. Ime je, dakle, neko oruđe?

HERMOGEN: Baš tako.

SOKRAT: Ako, dakle, ja pitam: »Kakvo je oruđe tkalački čunak?« Zar njime ne tkamo?

HERMOGEN: Da.

b **SOKRAT:** A kad tkamo, što radimo? Zar ne razmrsujemo potku i osnovu koje su zamršene?

HERMOGEN: Da.

SOKRAT: Da li ćeš moći reći isto za svrdlo i ostalo?

HERMOGEN: Svakako.

SOKRAT: Možeš li isto reći i za ime? Budući da je ime neko oruđe, što radimo dok imenujemo?

HERMOGEN: Ne znam što bih odgovorio.

SOKRAT: Zar mi ne podučavamo u nečem jedni druge i ne lučimo stvari prema onom što su one po sebi?

HERMOGEN: Ispravno.

SOKRAT: Ime je, dakle, oruđe koje služi za podučavanje i razlikovanje stvari kao što je to za tkanje čunak?

HERMOGEN: Da.

SOKRAT: Čunak je, dakle, oruđe za tkanje?

HERMOGEN: Kako ne!

SOKRAT: Tkalac će se, dakle, lijepo služiti čunkom, lijepo, to jest kako to pristaje tkalcu, a učitelj će se lijepo služiti imenom, lijepo, kako to učitelju i pristaje.

HERMOGEN: Da.

SOKRAT: Čijim će se radom lijepo poslužiti tkalac kad rukuje čunkom?

HERMOGEN: Radom stolara.

SOKRAT: Je li svatko stolar ili onaj tko je vješt tome umijeću?

HERMOGEN: Tko je vješt.

SOKRAT: Čijim će se, dakle, radom lijepo služiti bušilac kada rukuje svrdlom?

HERMOGEN: Radom kovača.

SOKRAT: Je li kovač svatko ili onaj tko je vješt tome?

HERMOGEN: Tko je vješt.

SOKRAT: Hajdemo dalje. Čijim će se djelom poslužiti učitelj kada se služi imenom?

HERMOGEN: Na to ti ne mogu odgovoriti.

SOKRAT: A ni na ovo nećeš dati odgovor: tko nam dostavlja imena kojima se služimo?

HERMOGEN: Ni na to, sigurno.

SOKRAT: Ne čini li ti se da nam ih dostavlja zakon?

HERMOGEN: Tako izgleda.

SOKRAT: Dakle djelom zakonodavca poslužiti će se učitelj služeći se imenom?

HERMOGEN: Tako mi se čini.

SOKRAT: Čini li ti se da je bilo koji čovjek zakonodavac ili samo onaj tko posjeduje tu vještinu?

HERMOGEN: Tko posjeduje tu vještinu.

SOKRAT: Nije svakome dano, Hermogene, da pri-daje imena; samo izvjesnom zakonodavcu!

389 A ovaj je, čini se, zakonodavac onaj vještak koji se javlja najrjeđe među ljudima.

HERMOGEN: Izgleda.

SOKRAT: De, još nešto. Gledaj što promatra zakonodavac, postavljač imenâ. Prisjeti se što netom rekosmo. Što gleda stolar dok pravi čunak? Zar ne ono što će biti podesno za tkanje?

HERMOGEN: Sasvim tako.

b **SOKRAT:** Hajde, još malo. Ako se čunak razbije još dok ga on pravi, da li će on ponovno napraviti drugi gledajući razbijeni ili ideju prema kojoj je napravio čunak koji se razbio?

HERMOGEN: Izgleda mi da će gledati tu ideju.

SOKRAT: Zar ne bi, dakle, bilo najispravnije da tu ideju nazovemo čunkom u pravom smislu riječi?

HERMOGEN: Tako se čini.

c **SOKRAT:** Kada treba praviti čunak za odijelo lagano ili grubo, od lana ili vune, nekakvo takvo, ne moraju li svi čunci imati ideju čunka, a svakom posebno ne treba li dati oblik koji mu od prirode najljepše pristaje za izradu svakog odijela?

HERMOGEN: Da.

SOKRAT: Isto vrijedi za sva ostala oruđa. Našavši oruđe koje po svojoj prirodi odgovara izradi, treba ga primijeniti na ono iz čega će se rad izvesti, ne kako se kome prohtjedne, nego kako mu to prirodno odgovara. Kako izgleda, potrebno je znati nametnuti željezu onaj oblik svrdla koji od prirode odgovara pojedinom predmetu.

HERMOGEN: Sasvim tako.

d **SOKRAT:** A drvetu potrebno je utisnuti oblik čunka koji od prirode odgovara svakoj građi za tkanje.

HERMOGEN: Tako je.

SOKRAT: Kako smo vidjeli, svakoj vrsti tkiva odgovara od prirode zaseban čunak i to vrijedi i za ostalo.

HERMOGEN: Da.

e **SOKRAT:** Eto, dakle, predobri prijatelju, taj zakonodavac koji je svakom predmetu stavio ime koje mu od prirode odgovara, ne mora li ga on znati nametnuti glasovima i slogovima? Ne mora li on dobro gledati što je ime u sebi da bi mogao napraviti i nametnuti sva imena ako hoće postati pravi ime-nodavac put ugleda? S druge strane, ovo se ne smije zaboraviti: svaki pojedini zakonodavac uspostavlja imena ne uzimajući u obzir iste slogove; tako ni svaki kovač ne upotrebljava isto gvožđe kujući isto oruđe u istu svrhu.

390 Međutim, sve dokle mu daje isti izgled, čak i od drugoga gvožđa, oruđe je ipak ispravno, kovalo se ovdje kod nas ili kod barbara. Nije li tako?

HERMOGEN: Tako je.

SOKRAT: Nećeš li ti tako procjenjivati zakonodavca, bilo onog odavde, bilo onoga kod barbara? Sve dok svakom predmetu nameće vid imena kako mu od prirode leži, bilo kojim slogovima, zar će biti lošiji zakonodavac ovdje kod nas ili ma gdje bilo?

HERMOGEN: Baš je tako.

b **SOKRAT:** Tko je dakle, taj koji će moći raspoznati da li je dolična ideja čunka bila utisnuta bilo kojom drvetu? Onaj koji ga je napravio, tesar, ili onaj koji se njime bude služio, tkalac?

HERMOGEN: Vjerojatnije se čini, Sokrate, onaj tko se njime bude služio.

SOKRAT: A tko će se, dakle, služiti radom izrađivača glazbala? Zar neće onaj tko najbolje zna upra-

vljati radom, a kad je stvar gotova, zna suditi da li je glazbalo dobro izvedeno ili nije?

HERMOGEN: Sasvim tako.

SOKRAT: A taj je?

HERMOGEN: Glazbenik.

SOKRAT: A tko će se najbolje poslužiti radom brodograditelja?

c **HERMOGEN:** Kormilar.

SOKRAT: A tko će znati najbolje upravljati djelom zakonodavca, tko će o njemu dokončanom najispravnije prosuditi i kod nas i kod barbara? Nije li to onaj tko se bude njime služio.

HERMOGEN: Da.

SOKRAT: A nije li taj vještak u postavljanju pitanja?

HERMOGEN: Istina.

SOKRAT: A taj isti zna dati i odgovor?

HERMOGEN: Da.

SOKRAT: Onoga tko zna pitati i zna odgovarati nazivaš li drukčije nego vještakom u razgovoru?

HERMOGEN: Nipošto drugim imenom.

d **SOKRAT:** I tako, posao je drvodjelca da isteše kormilo po savjetima vješta kormilara, ako hoće da kormilo bude dobro.

HERMOGEN: Jasno je.

SOKRAT: A posao zakonodavca, tako izgleda, da uspostavi ime po savjetima čovjeka koji zna voditi razgovor, ako hoće da imena lijepo stvara.

HERMOGEN: To da.

e **SOKRAT:** Sva je prilika, Hermogene, da nije mala stvar, kako ti misliš, pridavati imena, niti da je to posao nesposobnjakovića i bilo koga. I Kratil istinu veli kad kaže da su imena data stvarima prema nji-

hovoj prirodi i da ne može svatko biti tvorac imena; samo onaj tko ima oči uprte u prirodno ime svake stvari može pridati ideju i slovima i slogovima.

391 **HERMOGEN:** Ne znam, Sokrate, što se može reći suprotno tvom izlaganju. Možda ipak nije lako odmah na to pristati; nego vjerujem da bih ti više povjerovao ako bi mi pokazao u čemu je prirodna ispravnost imena o kojoj ti govoriš.

SOKRAT: Ja, predragi Hermogene, ne govorim ni o jednoj ispravnosti, nego si ti zaboravo što sam čas prije rekao: da o tom ne znam ništa i da mi je želja proučiti s tobom to pitanje. Sada, i meni i tebi, koji ispitujemo tu stvar, čini se da ime, suprotno našem predašnjem mišljenju, ima izvjesnu prirodnu ispravnost i da nije bilo kojem čovjeku dato da ga umije lijepo nametnuti bilo kojoj stvari. Je li to tako ili ne?

HERMOGEN: Baš tako.

SOKRAT: Zatim treba tražiti, ako ti je želja doznati, u čemu je ta njegova ispravnost.

HERMOGEN: Svakako da želim doznati.

SOKRAT: Istražuj, dakle.

HERMOGEN: A kako istraživati?

SOKRAT: Najispravnije istraživanje, družo moj, jest ono koje se pravi u društvu učenih ljudi, plaćajući im u gotovu i svjedočeći im zahvalnost. To su oni sofisti kojima i tvoj brat Kalija daje mnogo novca i tako se pravi mudracem. Ali budući da ti nisi gospodar baštine, prisiljen si moljakati od brata i od njega tražiti da te poduči o ispravnosti u tim pitanjima kako ju je on naučio od Protagore.

HERMOGEN: S moje strane bilo bi neobično, Sokrate, da nešto tako molim, kad bih se, potpuno odbacujući Protagorinu Istinu, zadovoljio kao vrijednima nekim zasadama takve istine.

SOKRAT: Ali ako te ne zadovoljava to, potrebno je učiti kod Homera i kod drugih pjesnika.

KRATIL: Možda u izricanju kretanja.

SOKRAT: Isto li je to i za lambda (l) umetnuto ime? Ne izražava li lambda (l) ono što je suprotno tvrdoci?

KRATIL: Možda nije ispravno umetnuto, Sokrate. Kao u primjeru, koji si maloprije naveo Hermogenu, oduzimajući i dodavajući slova gdje je trebalo, s pravom, izgleda mi. I sada je možda potrebno mjesto lambda (l) kazati ro (r).

SOKRAT: Dobro veliš! Ali što! Kako mi sada izgovaramo, međusobno se ne razumnijemo kad se kaže sklerós (tvrd), te sada ti i ne znaš o čemu ja govorim?

KRATIL: Znam, predragi, iz navike.

SOKRAT: Rekavši »iz navike«, misliš li da kažeš nešto različito od sporazuma? Kada ti kažeš »iz navike«, ne kažeš li da ja, kada izgovaram riječ sklerós (tvrd) mislim tu stvar, a da ti prepoznaješ da ja nju mislim? Ne kažeš li to?

435 **KRATIL:** Da.

SOKRAT: Prema tome, ako je ti prepoznaješ dok je ja izričem, u tebi se rađa pomoću mene neka predodžba?⁴²

KRATIL: Da.

SOKRAT: I to pomoću nečega što je različito od onoga što ja mislim kad izgovaram, ako lambda (l) zaista nema sličnosti sa sklerótēs (tvrdća), o kojoj ti govoriš. Ali, ako je tako, što tu ima drugo do sporazuma tebe sa samim sobom, a ispravnost imena za tebe je sporazum, jer slova slična i različita su otkrivalačka, ako su prihvaćena navikom i sporazumom? Pa čak ako navika nije ni izdaleka sporazum, ne bi bilo lijepo reći da je sličnost očitovanje, nego navika. Navika, naime, izgleda, jasno izražava i pomoću sličnog i pomoću različitog. Budući da se u tom slažemo, Kratile — tvoju šutnju

c shvatit ću kao pristanak — i sporazuma i navika nužno pridonose očitovanju našeg umovanja jezikom. Eto, sjajni čovječe, ako hoćeš, hajde da se dohvatimo broja. Kojim sredstvom misliš ti da možeš primijeniti na svaki od brojeva imena koja im slične, ako ne pristaneš da tvoje slaganje i tvoj sporazum imaju vlast nad ispravnošću imena?

I ja, nema sumnje, volim da imena budu koliko je moguće slična predmetima. Ali, kako bi rekao Hermoden, doista čuvajmo se da nas cjepidlačenje ne odvuče u pitanju sličnosti, te da ne budemo primorani poslužiti se tim grubim sredstvom — sporazumom — kad je riječ o ispravnosti imena. Možda bi se najispravnije govorilo, ukoliko je to moguće, kad bi sve ili najveći dio riječi bio sličan predmetima, to jest njima prilagođen.

d Najružnije bi nastalo, kad bi se dogodilo protivno. Nakon svega toga, reci mi: za nas, i koju moć imaju imena i kakav moramo kazati da je njihov dobar učinak?

KRATIL: Podučavati, to mi se čini, Sokrate, i može se jednostavno reći da, kad poznajemo imena, poznamo i stvari.

e **SOKRAT:** Nesumnjivo, Kratile, ti kažeš da, upoznavši prirodu imena — a iste je naravi kao i stvar — upoznajemo kakva je stvar, jer se događa da je slična imenu: postoji, dakle, jedno te isto umijeće za sve stvari uzajamno slične. To je to što ti kažeš, čini mi se, kad veliš da će onaj tko upozna imena upoznati i stvari.

KRATIL: Čistu istinu govoriš.

SOKRAT: Daj, dakle, da vidimo, koji je to način, o kojem ti govoriš, da se podučavaju stvari koje jesu i da li ima neki drugi način, jamačno lošiji od ovoga, ili pak drugoga nikako i nema do ovog posljednjeg? Što o tom misliš?

436 **KRATIL:** Mislim da drugoga uopće i nema i da je taj jedini i najbolji.

SOKRAT: Da li se otkriće stvarnosti podudara s

tim istim načinom, naime, da li pri otkrivanju imena dolazi također do otkrivanja stvari označenih imenima? Ili, istraživanje i otkrivanje ne moraju li se vršiti na neki drugi način, a na ovaj će se učiniti?

KRATIL: I istraživanje i otkrivanje vršit će se bezuvjetno na taj način prema istovjetnim uvjetima.

b **SOKRAT:** Daj, Kratile, razmislimo! Kad netko istražuje stvari i ide za imenima, ispitujući što svako treba da znači, da li ti uviđaš da je nemala opasnost da se potpuno prevari?

KRATIL: Kako to?

SOKRAT: Očigledno je da se prvi imenodavac vodio po smislu stvari i da je prema njemu postavljao imena; to je naša misao, zar ne?

KRATIL: Da.

SOKRAT: Ako taj nije ispravno shvaćao, a postavio je riječi po svojem mišljenju, što misliš da će nam se dogoditi ako ga slijedimo? Što drugo nego da budemo i mi prevareni?

c **KRATIL:** Možda baš nije tako, Sokrate, nego imenodavac ih je nužno postavljao poznajući svoj posao. Kad to ne bi bilo tako, kako sam rekao imja dosta vremena, imena ne bi bilo. Najbolje svjedočanstvo neka ti bude to, da imenodavac nije promašio nalažak istine: bez toga ne bi on nikako bio uspio takav potpun sklad).⁴³ Zar i ti sâm, dok si govorio, nisi primjećivao da su imena nastala prema potpunoj srodnosti i naklonosti?

d **SOKRAT:** Elem, Kratile, dobričino, to nije nipošto odgovor. Ako se imenodavac prevario u početku, te sva imena silom podložio polaznoj točki da budu s njom u skladu, kakvo čudo kad bi se tu dogodilo što i sa geometrijskim figurama: prva, zbog malešnosti i nejasnoće, postavši uzrokom pogreške, ostale brojne figure idu za njom da se međusobno slože. Svaki, dakle, čovjek mora usredotočiti svu svoju mi-

43
između imena i predmeta

e sao i svoje istraživanje na početnu točku da bi se uvjerio da li je ona u temeljima ispravna ili ne. A kad je početna točka dostatno i do sitnica izložena, jasno je da ostalo slijedi za njom. Pravo reći, iznenadilo bi me da se imena jedna s drugim slažu. Pregledajmo ponovo što smo ranije razglabali. Budući da je sve u kretu, u pomicanju s mjesta na mjesto i u optičaju, rekosmo da stoga nam imena odaju stvarnost. Čini li se tebi da ona otkrivaju zaista nešto tako?

437 **KRATIL:** Potpuno i ispravno označuju stvarnost.]

SOKRAT: Najprije, prihvatimo se da osmatramo, koliko je, između ostalih imena, **epistēmē** (znanost) dvosmisleno ime. Ono znači, izgleda, da više zadržava (**hístēsîn**) našu dušu na predmetima, nego da se s njima zajedno kreće. Ispravnije je izgovarati početak te riječi onako kako se sada izgovara, nego da umećemo (e) da bi nastalo **hepēstēmē**, ali unoseći jota (i) umjesto e. Pogledajmo zatim **bébaion** (što je stalno): izgleda da je to oponašanje nekog podnožja (**básis**) i zaustavljanja, a ne kretanja. Potom **historía** (istraživanje)⁴⁴ znači da samo po sebi zastavlja (**hístēsi**) tok (**rhūs**). I riječ **plstón** (vjero-dostojno) znači izrično čin zaustavljanja (**hístán**). Poslije ovih, **mnēmē** (pamćenje) znači bilo za koga da se u duši dogodio zastoj (**monē**), a ne pokret. Ako hoćeš, pogledajmo još **hamartía** (zabluda) i **symforá** (nesretan slučaj); ako se damo voditi samom riječju, prikazat će nam se istovjetne riječima **sýnesis** (potpuno poznavanje) i **epistēmē** (znanost) i svim ostalim riječima, a odnose se na ozbiljne stvari. A još i ovo: **amathía** (neznanje) i **akolasia** (poremećaj)⁴⁵; ove riječi izgledaju skoro slične onima: **amathía** izgleda da znači hod koji ide ulkorak s bogom (**háma theō íontos**), a **akolasia** (poremećaj) izgleda da označuje izričito čin pratnje (**akoluthia**) stvari. I tako imena za koja smatramo da su primi-

44

kasnije: povijest

45

u smislu: što je protivno zdravu umu, mišljenju

jenjena na najgore stvari ukazat će se najslabijima onima koja primjenjujemo na najbolje. Ja mislim da bismo mogli pronaći bezbroj drugih imena kad bismo se potrudili, po kojima bi se dalo nasuprot zaključiti da je imenodavac imenitna označio stvari ne u hodu i pokretu, nego u zastoju.

KRATIL: Ali, Sokrate, i sâm vidiš da je on najčešće davao onaj drugi smisao.

SOKRAT: Što zato, Kratile? Zar ćemo prebrojavati imena kao da se radi o (kamenčićima prilikom glasanja)⁴⁶, i da li će u tom biti njihova ispravnost? Da li će istina biti tamo gdje imena označuju veći broj stvari?

KRATIL: To nikako nije vjerojatno.

438 **SOKRAT:** Nipošto, dragi moj. Nego, ostavimo ta pitanja, vratimo se na točku koja nas je dovdela. Nema dugo, u predašnjem razmatranju, ako pamtiš, rekao si da je imenodavac nužno poznavao stvari kojima je davao imena. Da li ti to još uvijek misliš ili ne?

KRATIL: Još i sada.

SOKRAT: Kažeš li ti da je postavljac prvih imena postavljao ih znajući dobro šta radi?

KRATIL: Da, znao je.

b **SOKRAT:** Pomoću kojih, dakle, imena on je bio izučio bilo otkrio stvari, ako s jedne strane prvotna imena nisu još bila postavljena? A s druge strane, ako kažemo da je nemoguće otkriti stvari drukčije nego ako sami proučimo i otkrijemo koja su im imena?

KRATIL: Izgleda mi, Sokrate, da dobro zboriš.

SOKRAT: Kako ćemo, dakle, reći da su ih postavili znajući što rade, ili da su se pokazali zakonodavcima prije nego je ikoje ime postojalo, koje bi oni mogli poznavati, ako se uistinu stvari mogu proučiti jedino preko imena?

46
za glasanja u žaru su bacani kamenčići

c **KRATIL:** Ja mislim da je najistinitije tumačenje tih pitanja, Sokrate, ovo: neka sila, veća od ljudske, dala je stvarima prva imena, tako da su ta imena nužno ispravna.

SOKRAT: Prema tome, misao je tvoja: postavljajući riječi bio bi sâm sa sobom u protuslovlju, bio bi on neki genij (daimōn) ili bog? Ili je pak ono što dosada rekosmo bez ikakve vrijednosti za tebe?

KRATIL: Moguće je da jedna od te dvije vrste imena ne predstavlja imena.

SOKRAT: Koja vrsta, ugledni čovječe? Imena koja se odnose na zastoj ili ona koja se odnose na kretanje? Ne mislim, naime, da će broj, rekosmo, odlučiti.

d **KRATIL:** Niti bi bilo pravedno, Sokrate.

SOKRAT: Budući da se imena nalaze u ratnom stanju između sebe, gdje neka izjavljuju da su slična istini, a druga tvrde to isto za sebe, na temelju čega ćemo, dakle, donijeti našu odluku i čemu se obratiti? Nesumnjivo, nipošto drugim riječima različitim od ovih — nema ih; nasuprot, jasno je, da treba tražiti izvan imena ono što će nam objasniti bez imena koja od dvije vrste je istinita, dašto, ukoliko očito pokazuju istinu o stvarnosti.

e **KRATIL:** Tako mi izgleda.

SOKRAT: Moguće je, Kratile, izgleda upoznati stvarnost bez imena, alko je to tako!

KRATIL: Čini se da je tako.

SOKRAT: Od čega drugoga još očekuješ, dakle, spoznaju toga? Zar ne od onoga što je u isti mah i prirodno i najopravdanije, a to je da upoznaš stvari jedne kroz druge, ako su u nekom srodstvu, i same kroz sebe? Jer, bez sumnje, ono što je različito od njih i strano im je, označit će nešto što je različito i tuđe, a ne stvari o kojima je govor.

KRATIL: Čini mi se da istinu kažeš.

439 **SOKRAT:** Polako, tako ti Zeusa! Zar se nismo više puta sporazumjeli da imena, kad su lijepo stavljena, slične onome što označuju i da su slike stvari?

KRATIL: Da.

SOKRAT: Ako je, dakle, moguće pomoću imena postići veću spoznaju stvari, i ako je to moguće postići pomoću samih stvari, koji će biti od dva načina spoznaje ljepši i sigurniji? Da li ćemo poći od same slike da doznamo predstavlja li točno stvar i da istovremeno upoznamo istinu kojoj je ona slika? Ili ćemo krenuti od same istine da je upoznamo onako kakva je u sebi, te vidjeti da li je njena slika bila prikladno izvedena?

KRATIL: Čini mi se da je nužno krenuti od istine.

SOKRAT: Kojim, dakle, načinom treba učiti i otkrivati stvarnost, to možda nadilazi i moj u tvoj um. Zadovoljimo se time što se slažemo da ne treba krenuti od imenâ, nego da moramo proučavati i ispitivati stvari krenuvši radije od njih samih nego od imenâ.

KRATIL: Očito, Sokrate.

SOKRAT: Doista, još nam treba pripaziti da mnoga ta slična imena ne gurnu nas u najgoru zabludu: ako su ih doista njihovi tvorci postavili misleći da se sve vječno kreće i teče — meni se čini da su oni tako i umovali — a ako slučajno to nije tako, onda su oni zajazili u neki kovitlac u kom se bacakaju, te vukući i nas strowaljuju u nj. Razmotri, divni Kratile, ono što ja često sanjam. Moramo li kazati da postoji nešto lijepo i dobro u sebi i da se to može reći i za svako biće zasebno ili ne?

KRATIL: Čini mi se, Sokrate, da je to tako.

SOKRAT: Razmotrimo, dakle, tu stvar u sebi, ne da doznamo da li je neko lice ili nešto slično lijepo: sve to izgleda u poticanju: nego to lijepo u sebi, zar nećemo reći da je lijepo uvijek slično sebi?

KRATIL: Nužda je reći.

SOKRAT: A je li moguće ako se uvijek potajno udaljuje od samoga sebe, imenovati ga ispravno najprije da je ovakvo zatim da je onakvo? Nije li nužno da, dok mi tu razgovaramo, ono postane u ovaj čas nešto drugo, izmakne i nije više kakvo je bilo?

KRATIL: Nužda je priznati.

- e **SOKRAT:** Kako, dakle, reći za nešto da jest, a nikada ne postoji na isti način? Ako se bilo u kojem trenutku zaustavi u istom stanju, u tom trenutku, jasno je, ni najmanje se ne mijenja; ako je uvijek u istom stanju i uvijek isto, kako bi se moglo mijenjati ili kretati se, budući da se ni najmanje ne udaljuje od vlastita idealnog oblika?

KRATIL: Nikako.

- 440 **SOKRAT:** Još više, nitko ga ne bi mogao mi spoznati. Jer, u isto vrijeme kad bismo se njemu približili da ga upoznamo, postalo bi nešto drugo i posvema različito, te ne bismo spoznali što je ni kakav je način njegova bivstvovanja. Nijedna spoznaja, pretpostavljam, ne obuhvaća stvar ako ova nema svoju stalnu bit.

KRATIL: Istina je što kažeš.

- b **SOKRAT:** Ali, Kratile, ako se sve stvari preobražavaju i ništa ne ostaje na svom mjestu, nema ni govora o spoznaji, po svoj prilici. Jer, ako se to što je spoznaja ne mijenja kao spoznaja, spoznaja će ostati i uvijek će biti. Ali, ako to što se mijenja jest sama ideja spoznaje, primijenit će se u neku drugu ideju spoznaje, te spoznaje nikako neće ni biti. Ako se ona uvijek mijenja, nikad neće biti spoznaje, i prema ovom rasuđivanju, niti će biti onoga tko spoznaje, niti samoga predmeta spoznaje. Naprotiv, ako onaj tko spoznaje uvijek postoji, a s druge strane postoji i spoznavani predmet, postoji i lijepo, postoji i dobro, postoji svako od bića zasebice, meni se čini da to o čemu sada govorimo ne sličići opticanju, niti kretanju. Da li je to tako ili onako kako tvrde pristalice Heraklita i mnogi drugi, to nije lako izviditi.
- c

d Nema sumnje, za čovjeka razumna nije dobro da povjeri sebe i svoju dušu riječima i da im služi, povjerljiv prema njima i onima koji su ih stvorili, i da se na to oslanja, kao da nešto zna; nije dobro da protiv sebe i protiv stvari sudi da ništa nije zdravo, nego da sve odlazi poput glinenih lonaca; ili, da sebi sve predstavlja, poput ljudi oboljelih od prehlade, te sudi, da su i sve stvari podvrgnute otjecanju i izljevu. Možda je sve to tako, Kratile, a možda i nije. Treba, dakle, o tom srčano razmišljati i zna- lački, a ništa olako prihvaćati — mlad si, naime, i u mladenačkom zanosu — a kad si dobro razmislio, te si nešto pronašao, saopći i meni!

e **KRATIL:** I još kako! Nego, znaj, Sokrate, da ni u ovom trenutku nisam udaljen od razmišljanja; i ja proučavam to pitanje koje me muči i čini mi se da Heraklitovo mišljenje daleko bolje odgovara na to pitanje.

SOKRAT: O tom po tom, družel! Kad se vratiš, produčit ćeš me. A sada, jer si se već spremio, kreni na selo! Pratit će te, evo, i Hermogen.

KRATIL: Tako će i biti, Sokrate. Pokušaj i ti o tome već odsada razmišljati!

KNJIŽNICA
VJEKOSLAV MAJER-
ZAPRUDE